

Fekete Csaba

Életrajz és pályarajz

Baráth Béla Levente Hegymegi Kiss Áron Tiszántúl millennium kori püspöke.
Egy 19. századi református egyházkormányzó életútjának ismertetése.
Helikon Kiadó, Budapest, 2012

Napjaink általános szokásaitól eltérően a kötet címlapja tartalmazza még a következő tartalmi tájékoztatást is: „Önéletrajzi visszaemlékezései, válogatott művei és a pályafutásához kapcsolódó dokumentumok alapján. A Függelékben Szabó András tanulmányával. A csengerújfalusi O’sváth és vele rokon családok története, dokumentumai és írásai.” Ennek megfelelő tartalmú az életrajzi és emlékkötet.

Családi kezdeményezésre, a leszármazottak segítségével jött létre és jelent meg a munka annak a családtörténeti sorozatnak az ötödik köteteként (sorozatszerkesztő: Karádi Ilona), amelyet a püspök dédunokája, O’sváth György hívott életre. Idézzem fel bennünk ez a címlap, hogy a leszármazottak gondoskodása nélkül igen sok pótolhatatlan adat tűnhet el, vagy rögzítés és gyűjtés

nélkül sok életpálya teljesen feledésbe merül.

O’sváth György bízta meg Szabó Andrást is életrajz írásával, ez a kéziratban maradt tanulmány 1992-ből való, most jelenik meg (367–402. lap); Szabó András professzor, a reformáció korabeli irodalom szakértője, természetesen méltatta, mai tudományos szempontból, a reformkori szemléletű püspököt úgy is, mint az egyháztörténetet falusi papként művelő szerzőt (399-400. lap). Anyaggyűjtéssel és továbbkutatással a debreceni egyháztörténész, Baráth Béla, ezt a korábbi életrajzot jelentősen kibővítette. Idézetekkel gazdagítva végigkísérte a Szatmár megyei református falutól Debrecenbe vezető utat, beleértve a megaggott korában elesett állapotú püspök egyházkormányzását (29–144. lap), és a kötet további részében válogatott az ároni családból eredő, csaknem fél évszázadon át falusi lelkész, harminckét évig esperes, majd tizenhat évig püspöki tisztséget betöltő református főpásztor fellelhető írásaiból (155-331. lap). Képmelléletek élénkítik és teljesítik ki a kötetet.

Kiss Áron síremlékei és szobra mellé (néhány éve Debrecenben, a Tócsóskert temploma előtt állítottak neki szobrot) tehát emlékkötet is társul. Benne válogatás teológiai beállítottságát szemléltető leveleiből, megnyilatkozásaiból, megjelent igehirdetéseiből, verseiből és imádságaiból. Tanulságos látnia az ezredforduló után felnövő és visszatekintő nemzedéknek, milyen imádsággal készült az ezredévi ünnepre, amelyet a munkácsi várfokon elmondott (267–270. lap), vagy milyen imádsággal szentelt templomot (273–275. lap); vagy miként emlékeztek rá kortársai (296–322. lap). Nem köthető életművéhez terjedelmes bibliográfia, érzékelhető, hogy nem igyekezett sem gyakori publikálásra, sem az egyházi és teológiai szakirodalom folyamatos művelésére, sem arra, hogy összegyűjtse és sajtó alá rendezze szolgálati emlékeit. Tekintsünk reménységgel a jövőbe, hogy a biográfiák és a történeti feltárás fontosságára terelődött figyelem megtermi gyümölcseit a következő évtizedek távlatában, és feléled a szintén püspök és egyháztörténész Révész

Imre korának kezdeményezése. Számos gyülekezet története megíratlan tudományos szinten. Nemcsak elismert tudós lelkészek, hanem sok vidéki szolgálatban elégett életű lelkész meg egyházkormányzó érdemelt volna legalább gondos életrajzot, bibliográfiát és tanulmányokat tartalmazó emlékkötetet. Például kétszáz év távlatából vajon milyen volna akár csak egyetlen egyházkerület egymást követő püspökeinek összehasonlított pályaképe?

Emlékezetessé teszi szakmai körökben Kiss Áron nevét kiváltképpen az, hogy még falusi lelkészként egyedülálló módon vállalkozott szélesebb körben nem szakértő körök tudományos tájékoztatására, ezért lefordította és kiadta az 1646. évi nemzeti zsinat (Szatmárnémeti) végzéseit és a Geleji Katona-féle kánonokat (1875), majd a négy első Szatmár megyében tartott zsinat végzéseit (1877), végül a 16. századi magyar református zsinatok végzéseit. Latinból készült fordítása alkalmas volt az akkori idők szokásaihoz és igényeihez mérten. Nyelve viszont nem csupán nehézkes helyenként, vagy nem érezzük ma elég pontosnak, hanem nyelvújítási szavak miatt és a millenniumi kornak a maitól jócskán elűtő stílusa miatt nagyon ráférne a gyökeres revízió, illetve az annál is kívánatosabb újra való lefordítás, kiegészítve könyvészeti adatokkal (a Régi Magyar Nyomtatványok köteteinek szintjén), különösképpen azokkal a művekkel, amelyeket Kiss Áron még nem ismerhetett.

Fekete Csaba